

**Epoca Regelui Ferdinand I
oglunditã în colecțiile
Cabinetului de Stampe al Bibliotecii Academiei Române**

Cabinetul de Stampe și-a propus cercetarea materialelor existente în cadrul Bibliotecii Academiei Române pentru zugrăvirea vieții și activității Regelui Ferdinand I și a avut ca finalitate organizarea unei expoziții cu un bogat și documentat catalog.

Acest lucru se încadrează în larma temă a rememorării evenimentelor din primul război mondial, campanie care se desfășoară la nivelul întregii Europe, care face parte din anumite proiecte europene sau din activitățile de cercetare ale țarilor beligerante.

Între 1916-1918 România Regelui Ferdinand I și-a adus aportul politic, militar, regele devenind „șef de oaste biruitoare”, așa cum îl numește Nicolae Iorga, dar a și câștigat respect și mai ales cea mai mare realizare reîntregirea teritorială, culminând cu „Marea Unire” din 1918.

Între cei patru regi pe care i-a avut România, el a fost suveranul al cărui destin s-a derulat, în egală măsură, între tragic și sublim. Născut în 1865, în preajma Războiului franco-prusian care avea să aducă unificarea Germaniei și ridicarea ei, din nou, la rangul de imperiu, prințul Ferdinand Viktor Albert Meinard, alintat Nando - ce provenea dintr-una din ramurile familiei imperiale de Hohenzollern - s-a format sub semnul supremației națiunii sale în Europa și în lume, și a crezut, nestrămutat, în ea (până la izbucnirea Marelui Război, când a început să se îndoiască). Cu bună educație militară și civilă – fiind absolvent atât al Școlii de Război de la Kassel cât și al universităților din Tübingen și Leipzig – el era destinat carierei armelor. Fire pașnică, înclinat mai mult spre o viață contemplativă, spre lectură și studiul științelor, viața de soldat nu l-a atras în aceeași măsură ca pe unchiul Carol I sau ca pe propriul vlăstar, prințul Carol, viitorul rege Carol II, chiar dacă prin forța lucrurilor, a purtat uniforma întraga-i viață. Timid și introvertit, sensibil și solitar, ezitant și nesigur pe sine, de o excesivă dar sinceră politețe, se înroșea când se adresa cuiva, indiferent de sex sau de rang, și nu-i plăcea să vorbească în public. Totuși, discursurile și proclamațiile – mult mai puține, ce-i drept, decât acelea rămase de la unchi - și le scria singur. Nu agreea solemnitățile și fastul aulic, nu-i plăceau uniformele înzorzionate și eticheta rigidă. Dar a instituit cea mai înaltă distincție pentru răsplătirea faptelor de arme, *Ordinul Mihai Viteazul*, al cărui însemn l-a desenat cu propria mână.

Încă de la vârsta adolescenței vizitase Bucureștii, participând la ceremoniile de încoronare ale princiarului său unchi, în 1881. Apoi a fost desemnat ca moștenitor al acestuia și adus în țară să deprindă limba, obiceiurile pământului și meseria de cap al statului. În acea perioadă s-a aflat mereu în umbra Marelui Căpitan, inflexibilul și autoritarul rege Carol I, de care, pur și simplu, se temea și i se supunea orbește, fără a îndrăzni să aibă vreo opinie personală sau să-i iasă din vorbă. Nu a fost lăsat să iubească, fiind despărțit (brutal) de Elena Văcărescu și însurat rapid cu principesa Maria de Edinburgh – o femeie mult mai frumoasă decât cealaltă și care a dat țării o mare regină - în ale cărei vine se amestecase sângele britanic și cel rusesc.

De talie puțin peste medie, a fost un bărbat distins și suplu până după război când, sub efectul bolii, stomacul a început să ia proporții. Avea trăsături nobile dominate de un nas vulturesc și niște ochi albaștri sinilii care se armonizau admirabil din punct de vedere cromatic mustății blond-roșcate și, mai târziu, la maturitate, bărbii întregi, scurtă pe obraji și tunsă ascuțit la bărbie, ce i-ar fi dat un aer mefistofelic dacă nu ar fi existat pe chipul său acel aerul de bonomie și căldură sufletească. Aspectul general plăcut erau stricat de niște urechi prea mari și clăpăuge care-l făceau să pozeze totdeauna din profil pentru fotografii și plasticienii care-i luau portretul.

Înclinat spre meditație, pasionat de științele naturii fiind un botanist de forță, ar fi preferat să se dedice studiilor florei locale și completării ierbarului, în lungi hoinăreli prin pădurile din jurul Peleşului. Poliglot cu solide cunoștințe în limbile clasice, greacă și latină, stăpâna în egală măsură limbile moderne, franceza, engleza, rusa, pe lângă limba natală și română, ce o deprinsese, cu toate subtilitățile ei, sub îndrumarea profesorului Vasile Păun. Îi făcea plăcere să discute, ca un erudit,

literatură sau orice alt subiect din domeniul istorie, al științelor sau artelor pentru că în toate avea o temeinică documentație deși niciodată nu a făcut paradă de aceasta și nu a impus, în conversații, subiectele preferate. Pe lângă lectură și cercetările botanice, un alt hobby care implica liniștea, reclusiunea, concentrarea și cercetarea, era filatelia, posedând o fabuloasă colecție, râvnită de mulți (și în special de fiul cel mare, principele Carol care, de altfel, a și moștenit-o). Vânătoarea îl atrăgea la fel de mult pentru că-i oferea posibilitatea să cutreiere în natură, însoțit de câinii săi dragi, și să se bucure de frumusețile peisajului și plantelor. Dar știa să-și înfrâneze toate aceste plăceri și preocupări personale pentru că era un om al datoriei pe care și-o îndeplinea, cu strictețe, chiar atunci când sarcinile îi displăceau.

Viața prințului, apoi a monarhului, a fost marcată de o succesiune de majore renunțări și sacrificii de sine pe care le-a făcut, cu bărbăție și suflet împăcat că este spre binele țării: a trebuit să se despartă de iubirea tinereții; deși era om cucernic s-a văzut excomunicat din Biserica Catolică după ce și-a botezat copiii în ritul ortodox, supunându-se Constituției noii sale patrii; a fost șters de propriul frate mai mare, principele Wilhelm, din cartea de aur a Casei de Hohenzollern-Sigmaringen atunci când a tras sabia împotriva țării natale – probabil decizia cea mai dramatică a vieții sale; apoi, când toate păreau a merge bine, când războiul se terminase, când idealul național fusese atins prin înfăptuirea Marii Uniri, a trebuit să renunțe la fiul merit domniei, la prințul moștenitor Carol, ce a fost îndepărtat de la Curte și din familie din cauza vieții sale imorale. Mult înaintea acestei noi lovituri, regele se exprimase deosebit de plastic atunci când își caracterizase odrasla libertină: „Carol este ca schweizerul, excelent dar cu prea multe găuri.”

Cumplita boală de care a suferit și care l-a secerat prematur, la 62 de ani, a dus-o cu resemnare, fără a arăta că suferă și fără a se plânge chiar dacă trăsăturile îi erau marcate de ea. Om cu umor fin, știa să ascundă printr-o glumă zbulciumul ce-l stăpânea. Când, la Consiliul de Coroană din 14 august 1916 s-a luat hotărârea ca România să intre în război de partea Aliatilor iar bătrânul om politic P.P. Carp – un convins susținător al cauzei Puterilor Centrale – a remarcat faptul că „Hohenzollernii nu pot fi învinși”, suveranul a răspuns, cu autoironie și un zâmbet amar: „Vă înșelați, am învins deja unul!”

Regele Ferdinand ucisese germanul din el spre a deveni un bun și devotat român. Așa s-a înălțat la clipa sa de sublim prin înfăptuirea României Mari.

Jules Verne își începea unul din romanele sale celebre, *Douăzeci de mii de leghe sub mări*, cu o referire la un eveniment petrecut în 1866. Un an în care, la gurile Dunării, prin voința românilor și a marilor puteri ale Europei, sosea ca principe domnitor Carol de Hohenzollern Sigmaringen, cel care avea să illustreze o lungă și harnică domnie.

Cu puțin timp înainte, la 24 august 1865, se năștea în familia principelui Leopold, fratele mai mare al lui Carol, și al principesei Antoaneta, infanta Portugaliei, Ferdinand de Hohenzollern, ca al doilea băiat al celor doi auguști soți. Galeria blazoanelor din castelul de la Sigmaringen dobânda astfel o nouă stemă heraldică, lipsită deocamdată de coroana regală.

Nimic nu anunța, cel puțin în primele două decenii din viața sa, viitorul drum regal pe care Ferdinand a acceptat să pășească la un moment dat. Constituția promulgată la București în 1866, care reglementa cu exactitate modalitatea transmiterii dreptului de domnie, imposibilitatea regelui Carol I și a reginei Elisabeta de a da țării moștenitori direcți, voința familiei, acceptul marilor puteri, l-au adus pe Ferdinand la București în 1889, anul jubileului Marii Revoluții Franceze, sărbătorit cu mult fast de Franța și întreaga lume în forma Expoziției Universale pariziene la care și România a participat. Corespondența diplomatică, cea familială și literatura memorialistică ne arată complexitatea unor tratative care aveau scopul de a asigura stabilitatea unui regim politic care adusesse României recunoașterea Europei.

Ferdinand găsea la sosirea sa în România o societate unită și în același timp dezbinată, aflată categoric pe drumul occidentalizării dar și încetinită de persistența unor moravuri de tip oriental, pe care cultura sa l-a ajutat să le sesizeze, așa cum și unchiul său o făcuse, pus în fața unor discrepanțe și mai mari.

Două erau elementele care asigurau în epocă coagularea societății românești în jurul Casei Regale, a elitei politice și intelectuale: realizarea proiectului național în forma sa maximă și continuarea modernizării începută încă în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza prin adoptarea unor instituții și a unui sistem instituțional de tip occidental.

Dezbinarea se datora mai ales consecințelor sociale ale unor patimi care trădau lipsa de maturitate politică și mai ales inexistența unui simț civic înțeles ca implicare a cetățenilor în reglarea disputelor sociale. Retorica politică promovată de cele două partide guvernamentale, Partidul Național Liberal și Partidul Conservator, provoca de multe ori dispute grave pe care doar înțelepciunea regelui Carol I și simțul său de prevedere reușeau să le aplaneze. Din punctul acesta de vedere, Ferdinand a primit o lecție importantă de la unchiul său, pe care a trebuit să și-o însușească și de a cărei importanță se va convinge după 1914.

Începutul secolului al XIX-lea a surprins realizările și nereușitele societății românești prin prisma a două evenimente derulate la un interval scurt unul față de celălalt, Expoziția jubiliară din 1906 și răscoala țăranilor din 1907. Expoziția organizată pentru a celebra jubileul de 40 de ani de domnie ai regelui Carol I, pusă în operă în urma unui efort financiar considerabil, avea scopul de a arăta românilor, în primul rând, Europei apoi, realizările pe care societatea românească le-a înfăptuit după 1866. Expoziția era și un prilej de afirmare a proiectului național, deoarece la ea au participat și delegați ai românilor din afara granițelor statului național, mai puțin din Basarabia. Propaganda nu a ratat ocazia de a vorbi pe larg și în multe feluri despre aceste chestiuni, pe care presa străină și rapoartele redactate de reprezentanțele diplomatice străine acreditate la București le-au cuprins în relatările lor. Însă, la doar câteva luni de la închiderea expoziției, România își arăta sieși și lumii cealaltă față, a neîmplinirilor, eșecurilor, deziluziilor. Răscoala din 1907 scotea la lumină cea mai gravă problemă a societății românești, cea agrară, a cărei nerezolvare marca de fapt distanța față de lumea europeană.

Izbucnirea Primului Război Mondial aducea schimbări majore atât în ceea ce

privea situația generală din Europa, cât și cea din România. Ferdinand devenea rege, potrivit prevederilor Constituției, alături de soția sa, Maria de Edinburg, principesă de Saxa-Coburg-Gotha, cu care se căsătorise la Sigmaringen în ianuarie 1893. România intra în război doi ani mai târziu alături de puterile Antantei, și nu alături de foștii aliați din sistemul Triplei Alianțe, de care fusese legată în baza tratatului semnat în 1883. Interesele strategice ale României au fost preeminente iar statul român nu a făcut altceva decât să utilizeze în propriul avantaj conjunctura internațională favorabilă creată de izbucnirea războiului și de garantarea de către aliații occidentali a unirii cu Transilvania, piesa centrală a proiectului național român.

Legătura dintre rege și Casa regală, pe de o parte, societatea românească, pe de alta, s-a dovedit suficient de puternică pentru a rezista probei războiului. Se vorbește încă prea puțin despre suferința personală a regelui Ferdinand, el însuși fiind poate prea discret din acest punct de vedere. Șters de către împăratul Wilhelm al II-lea, șeful Casei de Hohenzollern, din registrul familiei, excomunicat de Papă la insistențele aceluiași împărat german, părăsit de o parte a elitei politice românești care se gândea chiar la schimbarea dinastiei, regele și-a câștigat meritat supranumele de Leal. Leal misiunii sale și românilor.

Faptul că România nu a fost cuprinsă de o revoluție bolșevică, așa cum s-a întâmplat în Rusia și Ungaria, s-a datorat nu doar reacției de respingere manifestată de soldații-țărani, cât și rolului pe care regele și familia regală l-au avut prin implicarea lor în viața de zi cu zi a războiului, alături de români.

În cadrul cercetării materialelor istorice și documentare- fotografii, desene, cărți poștale, materiale bibliografice, materiale de arhivă- referitoare la Regele Ferdinand I și la epoca sa au fost scoase în evidență mărturiile unor contemporani:

„Per aspera ad astra” glăsuiește o veche deviză ce cu drept cuvânt se potrivește cu vremurile din urmă. Au trecut doi ani de când, copleșiți de forțe mult superioare, am fost siliți să părăsim Capitala țării și o mare și bogată parte a teritoriului nostru în mâinile unui vrăjmaș, care a vrut să ne pedepsească, pentru că am tras sabia împotriva lui, împinși de un ideal ce nu putea fi înfăptuit decât prin luptă și sânge.

Am trăit în acest răstimp clipe de mare mulțumire sufletească, când vitejii noștri ostași au ținut piept unui vrăjmaș puternic și trufaș...”¹

“După Basarabia, după Bucovina, mai lipsea o piatră din cele mai scumpe: Ardealul, cu ținuturile din Ungaria, locuite de români. Azi, ne-ați adus și ultima piatră a clădirii care încorporează marea operă de unire. Putem privi cu încredere în viitor, căci temeliiile sunt puternice. Bazate pe principii democratice, ce sunt o cheazășie pentru dezvoltarea firească a unei vieți sănătoase, ele sunt cimentate prin credința nestrămutată a unui șir întreg de generații, de apostoli ai idealului național, ele sunt și sfințite prin sângele vitejilor mei ostași, care au luptat și au murit pentru

---

1 .Din toastul Regelui Ferdinand I la prânzul de gală dat la Palatul Regal cu ocazia intrării în București în 1/14 decembrie 1918

unire.”²

“Eroii, care au precedat generației de azi, au suferit aici, în Alba Iulia, pentru credința lor, pentru neam și Dumnezeu. Martirul lor a dat roade binecuvântate, căci tot aici, la 1 Decembrie 1918, s-a votat alipirea acestor ținuturi, la patria mamă. Primirea ce am avut-o aici, mi-a arătat, că în inima populației acestor ținuturi, tot același suflet de mai înainte trăiește. Să trăiască și în viitor, aceasta-i doresc...”³

Fostul ministru al Franței în România, contele Charles de Saint-Aulaire scria în „La Revue Hebdomadaire”: “Am avut adesea ... schimburi de vederi cu Regele Ferdinand I, care era gata să pună la dispoziția aliaților armata sa reconstruită, pentru a-i ajuta să potolească Rusia sau să consolideze o ordine nouă în Europa centrală. Această vedere limpede și această generozitate au atras asupra-i fulgerele consiliului suprem (din Paris) când a ferit Europa, ... de bolșevism, nimicind cel mai amenințător, aprins de către Bela Kun la Budapesta. Admirând prevederile lui Ferdinand I, simțul său profund european și constatând identitatea evidentă a inereselor vitale ale poporului său cu acelea ale păcii generale...”\

„Regele Ferdinand I își dădea în adevăr seama de gravitatea situației, în care ajunsese România, în primăvara anului 1919, înconjurată de bolșevici și Nistru și la Tisa. De aceea spunea în cuvinte respicate: „dacă rezistența noastră nu este eficace, existența Europei întregi este amenințată.”⁴

Atât expoziția, cât și catalogul au fost rezultatul studierii și identificării a sute de fotografii, a depistării atelierelor și tehnicilor fotografice, al selectării unor desene și hărți reprezentative epocii lui Ferdinand I, al unei bibliografii cât mai complete și al unui plan expozițional care să cuprindă întreg materialul documentar și istoric ilustrativ pentru o privire cuprinzătoare a domniei marelui rege care a fost Ferdinand I Întregitorul.

Documentarea pentru organizarea acestei expoziții a început cu un an înainte, în 2014. S-a studiat materialul original, iar în paralel s-a întocmit de către Cabinetul de Stampe o bibliografie ce a cuprins lucrări din epocă, pentru a cunoaște perioada istorică și modul în care a fost percepută personalitatea Regelui Ferdinand I de către contemporanii săi. Ilustrăm prin câteva titluri bibliografia folosită: Regina Maria a României, în *Țara mea*, principesa Martha Bibescu în lucrarea *Une victime royale, Ferdinand de Roumanie*, alături de cele ale istoricilor, membrii ai Academiei Române, precum cele ale lui Ștefan Meteș (1887-1977) *Regele Ferdinand al României*, și a lui Ion Lupaș (1880-1967) *Regele Ferdinand*. Pentru perioada primului război mondial s-a folosit lucrarea lui Constantin Kirițescu *Istoria Războiului pentru Întregirea României, 1916-1919*, lucrarea monumentală, în 2 volume, premiată de Academia Română, în care se prezintă istoria războiului pe zile.

---

2 .Din discursul Regelui Ferdinand I ținut la București, în sala tronului, cu ocazia primirii delegației transilvănenilor, în frunte cu Vasile Goldiș, care i-a înmănat actul de unire, al Ardealului cu patria mamă, la 1 Decembrie 1918

3 .Din cuvântarea Regelui Ferdinand I la prefectura din Alba Iulia

4 .Lupaș I. *Regele Ferdinand I*. Tip. Foi „Lumea și țara”, Cluj, 1929, p. 16

De asemeni au fost consultate cataloagele de expoziție ale instituțiilor de cultură din România care au dedicat după 1990 expoziții Regelui Ferdinand I al României.

Catalogul a fost organizat pe capitole; în afara ilustrării vieții familiei regale, prin evidențierea unor portrete executate de fotografi cunoscuți în epocă, ale Regelui Ferdinand, ale omului politic competent care a fost Regina Maria, ale copiilor, imagini surprinzând vizite imperiale și regale ale celor cu care familia regală era înrudită, un capitol aparte s-a referit la Marele Război, la România Mare, la Încoronarea de la Alba Iulia, dar și la evidențierea unor instituții și personalități reprezentative în vremea Regelui Ferdinand, care au jucat un rol important în istoria regatului.

Expoziția și catalogul au redat figura Regelui, viața familiei regale și în special viața politică, militară și culturală a României între 1914-1927.

Adriana-Natalia Bangălă

bibliograf

Cabinetul de Stampe al Bibliotecii Academiei Române